

УЧАСТЬ ШЛЯХТИ У МОБІЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКА В СЯНОЦЬКІЙ ЗЕМЛІ НА ПОЧАТКУ ПОЛЬСЬКО-ШВЕДСЬКОЇ ВІЙНИ (КВІТЕНЬ–ГРУДЕНЬ 1655 р.)

© Лисейко Я.Б., 2014

Досліджено участь населення Сяноцької землі у мобілізації війська на початковому етапі Польсько-шведської війни 1655–1660 рр. Загалом до кінця 1655 р. було мобілізовано близько 115 вершників, 17 піхотинців та окрему хорогву ланових жовнірів, які разом склали основу територіальної самооборони краю. Попри пасивну участь сяноцької шляхти у військових діях поза межами Сяноцької землі, вона поставила пріоритет в обороні власного краю, адже не проігнорувала жодної можливості найняти військо для забезпечення оборони своїх домівок.

Ключові слова: Сяноцька земля, Польсько-шведська війна, вершники, піхотинці, шляхта.

The Rus province nobility responded to oncoming war with the Swedes by gathering on April 28, 1655 in Vyshnya at the Sejmyk, where was decided to convene campaign of planned soldier. Then there was defined the type of troops and the process of hiring planned soldier – infantry was mobilized and comprised one soldier out of ten fields, and later one out of every 15 fields.

The development of military and political events led to the gathering of Russ nobility at the following congress of Vyshensky Sejm, held on August 13, 1655. In response to the invasion of Swedes to Polish–Lithuanian Commonwealth the nobility declared Pospolytyy movement which took place on August 24 near Vyshnya.

Sanok gentry started to reorganize safety means on their own land. On the territory of Sanok land the military troop was formed which consisted of about 115 horsemen and 17 infantrymen (hired by Sanok towns) under the command of Sanok nobleman Janusz Dedensko.

As it turned out, Sanok people have never been into a military campaign against the enemy held beyond Sanok land. A month later, in September 27th, 1655 a meeting at Sanok Sejmyk was arranged where Sanok nobles decided all Pospolytyy movement to stay directly on Sanok land, explaining that decision was made because of excessive risk of robber attacks from the Hungarian border. Sanok gentry authorized its decision by the fact that third notification, sent out by King on July 30, they received permission to stay on Sanok land in order to ensure proper defense of the land.

Nevertheless Sanok nobility was obliged to continue the mobilization of some military troops which should have set out to replace the main military camp during the Pospolytyy movement. Sanok people requested Zygmunt Fredra, the Sanok Castellan, to provide his own dragoons of 100 soldiers for state needs.

Overall response of Sanok people to the military and political events of that time appeared in manifesting and delaying the mobilization of troops, unwillingness to act in the campaign in person and participate in military actions outside the Sanok lands. One of the main reasons, mentioned by historians, was caused by the loss of morale within the Polish troops in 1655, the common frustration, demoralization from prolonged warfare with the Cossacks that lasted permanently since 1648. Such spirits could not affect the general feelings of the Sanok nobility that despite its regional patriotism, self-awareness of being the “Ukrainian knighthood” remained citizens of the Commonwealth. Another important reason

was the fact that nobility did not want to leave their homes because they were afraid of anti-noble appearances, increase of attacks against rebels and bandits from Beskid. From a financial point of view, after years of war the nobility did not processed sufficient resources to hire expensive cavalry, and therefore they addressed for employment of infantry, and personally had to come to arms during the Pospolytyy movement.

Although passive participation of Sanok nobility in the military operations outside the Sanok lands, it should be noted that nobility has put a priority in the defense of their own land at that hard time. By the end of 1655 there was generated a sufficient army to defend Sanok land against the enemy. When Pospolytyy movement was declared there were mobilized about 115 riders out of Sanok nobility and 17 infantrymen from Sanok towns that formed the basis of territorial self-defense. In addition, there was mobilized a separate military troop during the hiring of planned soldiers, which could account to 80-100 people. Also there were involved another 50 infantrymen to fight against robbers provided to defend the land by mayor of Sanok. This list included an additional 100 dragoons of Sanok castellan, who had to replaced Sanok nobility during the Pospolytyy movement. This is the only one who possibly took part in military actions outside the Sanok lands in 1655.

Key words: Sanok land, war with the Swedes, riders, infantrymen, gentry.

Напад Швеції на Річ Посполиту у 1655 р. не став несподіванкою для поляків. Ставши королем у 1654 р., Карл X Густав особливо не приховував своїх агресивних планів відносно Польщі. У відповідь, вже з кінця березня 1655 р. воєводства Речі Посполитої – спершу великопольські, а згодом й інші розпочали підготовку до війни через оголошення посполитого рушення, мобілізацію шляхти та найм ланових жовнірів [1, s. 87].

Мета статті полягає у дослідженні ходу та особливостей мобілізації війська, його організаційних форм у Сяноцькій землі на початковому етапі Польсько-шведської війни (квітень–грудень 1655 р.).

Польсько-шведська війна 1655–1660 рр. – сюжет, який досі користується популярністю в історіографії. Тогочасні події вивчалися українськими істориками в контексті досліджень Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького у працях В. Смолія і В. Степанкова [2, с. 295–303], В. Горобця [3], Т. Яковлевої [4, с. 152–229], А. Гурбика [5; 6] та інших. Тема Польсько-шведської війни особливо добре досліджена в польській історіографії. Над цією проблематикою працювали Т. Корзон [7, s. 374–390], Л. Кубала [8], А. Пшибось [9], Я. Віммер [1, s. 86–124]. Події Польсько-шведської війни на джерельних матеріалах Руського воєводства досліджували В. Лозинський [10, s. 415–420], А. Борч [11], Д. Купіш [12, s. 275–276], А. Гліва [13]. Поєднання вже опублікованого актового матеріалу з діяльності вишенського сеймику із джерельними даними, які містяться у сяноцьких гродських книгах, дало змогу вивчити, як саме реалізувались постанови сеймику щодо мобілізації і найму військ у Сяноцькій землі в 1655 р., що доповнить картину перебігу Польсько-шведської війни у Руському воєводстві.

На наближення війни із шведами шляхта Руського воєводства відреагувала скликанням сеймику у Вишні 28 квітня 1655 р., де постановила провести виправу ланового жовніра [14, s. 163]. Ініціатива мобілізації ланового жовніра вийшла від короля Яна Казимира у зв'язку із прямою загрозою безпеці країни та недостатньою кількістю найманого війська, що на той час перебувало на державній службі [17, с. 660–663]. Тоді ж було визначено рід військ та принцип, за яким здійснювався найм ланових жовнірів. Руська шляхта вслід за королівською інструкцією від 31 березня 1655 р. вирішила мобілізувати піхоту: один воїн наймався з кожних десяти ланів. Цих найманих піхотинців сеймикові ухвали називають “гайдуками”. У містах піхотинців наймали з певної кількості будинків. При цьому у більших містах один жовнір наймався з кожних 20-ти будинків, а в менших – з кожних 30-ти [14, s. 163]. Очевидно, більші міста, такі як Кросно, будучи заможнішими, могли спорядити більше число воїнів.

У сеймиковій постанові визначалось, як саме мало виглядати обмундирування піхотинців. Отож бійці виступали у похід в уніфікованій формі – блакитному жупані та у червоній катанці

(куртка з короткими полами, яка була у вжитку в польському війську у XVII–XVIII ст.). До того ж на той випадок, коли бої вестимуться взимку, кожен мав мати кожух. Не менш чіткі вимоги ставились до озброєння ланових жовнірів. Піхотинці озброювались мушкетом із гнотовою системою запалювання, запасались десятима фунтами пороху (близько 4 кг) та оловом, відповідно до потреб. Жовніра забезпечували возом із продовольством, якого мало би вистачити на півроку військової служби. Також піхотинець мав володіти реманентом для проведення саперних робіт [14, s. 163].

Ротмістрів, які командували лановим військом, призначали за принципом один офіцер на 150 піхотинців. Офіцери складали присягу в гродських судах, за якою вони зобов'язувались не звільняти підпорядкованих жовнірів від військової служби і не брати відкупів за такі звільнення. Акцент на останній деталі свідчить про не найкращу дисципліну серед офіцерського складу польського війська та зловживання, до яких воно вдавалося задля власного збагачення. Під час організації хорогв ланових жовнірів до завдань ротмістрів входила перевірка відповідності поставленим вимогам до екіпірування, озброєння, забезпечення провіантом та амуніцією піхотинців. Належному забезпеченню провіантом приділялась особлива увага у зв'язку з тим, що ланові жовніри не мали жодного права вибирати стації із мирного населення на своє утримання чи розквартируватися по селах на нічліг [14, s. 163].

Під час попередньої мобілізації ланового жовніра, яка відбулася у 1653 р., виникали прецеденти, коли окремі шляхтичі не споряджали жодного воїна у зв'язку з тим, що вони володіли маєтками в інших землях та повітах [15, с. 21]. Повторення цих випадків виключила квітнева ухвала вишенському сеймику, за якою шляхта, що володіла маєтностями поза межами свого повіту, могла мобілізувати гайдуків на власний розсуд із тих маєтностей, з яких забажає, однак у межах одного воєводства [14, s. 164].

За рішенням сеймику сяноцьких ланових жовнірів очолив Ян Дзецьоловський. Згодом сяноцькі піхотинці, мали влитися у полк ланових жовнірів Руського воєводства під командуванням Оріховського [14, s. 164].

Надалі зовнішньополітична ситуація ускладнювалася тим, що до війни проти Речі Посполитої готувалися Московське царство і війська Богдана Хмельницького. Зважаючи на загрозу війни на два фронти, 19 травня 1655 р. у Варшаві зібрався сейм, який був присвячений винятково справам оборони від шведів, московитів та українців. Сейм постановив проведення у всій державі посполитого рушення та ланової виправи. Згідно із сеймовою ухвалою, в усій Речі Посполитій землевласники та посесори були зобов'язанні змобілізувати одного добре озброєного піхотинця з кожних 15-ти ланів із запасом провіанту на пів року. До мобілізації ланового жовніра також долучалися посідачі заставних сум, які наймали жовніра з кожних заставлених 30-ти тис. зл. Ланову піхоту планували підготувати до походу щонайпізніше через два тижні після проведення реляційних сеймиків, які були призначені на 5 липня [16, s. 77]. Причина мобілізації саме пішого, а не кінного ланового жовніра полягала в тому, що станом на першу половину 1655 р. у війську Речі Посполитої катастрофічно бракувало піхоти. Власне цей брак і мала ліквідувати мобілізація ланових піхотинців. Крім цього, вважалося, що піші воїни, комплектовані переважно із селян та міщан, будуть більш дисципліновані, ніж кінні ланові жовніри, які мобілізувалися здебільшого із шляхти під час попередньої ланової виправи 1653 р. [1, s. 89, 90].

З огляду на рішення, прийняті на варшавському сеймі та на військову загрозу державі, 8 липня 1655 р. відбувся черговий з'їзд руської шляхти на вишенському сеймику. Шляхта підтвердила свій намір провести мобілізацію ланового жовніра, однак цього разу відповідно до останнього сеймового рішення, найнявши жовнірів з кожних 15-ти ланів замість попередніх десяти з усіх королівських, шляхетських, церковних та міських маєтностей. Вимоги до обмундирування та озброєння піхотинців, офіцерського складу залишились незмінними, згідно із попереднім рішенням сеймику. Очевидно, під час попередньої мобілізації ланового жовніра у 1653 р. чимало непорозумінь виникло у зв'язку із кооперацією шляхтичів, які не володіли достатньою кількістю ланів. Вони об'єднувалися з іншими малоземельними шляхтичами і спільно споряджали жовнірів. На цей раз таку кооперацію контролювала спеціально створена депутатська комісія. До складу

сяноцької комісії увійшли місцеві земські урядовці та шляхтичі [14, s. 172]. Через два тижні, 26 липня члени сяноцької комісії повинні були зібратися у Сяноку та належно організувати мобілізацію піхоти. Їхнім першочерговим завданням було ефективно скооперувати поміж собою шляхту задля мобілізації жовнірів [14, s. 173].

Готуючись до участі у військових кампаніях поза межами Сяноцької землі, однією із ключових проблем залишалося забезпечення обороноздатності самої Сяноччини. Враховуючи занепокоєння сяноччан, сяноцький староста Франциск Мнішек на сеймику задекларував, що для оборони Сяноцької землі від розбійників надасть на необхідний час 50 піхотинців [14, s. 173].

Перебіг військово-політичних подій вже через місяць змусив зібратись руську шляхту на черговому з'їзді вишенського сеймику, що відбувся 13 серпня 1655 р. У відповідь на вторгнення шведів у Річ Посполиту шляхта оголосила посполите рушення, збір якого було призначено на 24 серпня поблизу Вишні. Учасниками посполитого рушення ставали шляхтичі-дідичі маєтків, посесори і окремі міста. Якщо шляхтич володів маєтностями у різних землях, то приєднувався до посполитого рушення того повіту, у якому його застали треті віці. Ротмістром хорогви посполитого рушення Сяноцької землі призначався місцевий підкоморій Анджей Стано. Крім шляхти у посполитому рушенні брала участь ланова піхота, формування якої тривало ще з кінця квітня 1655 р. У самій Сяноцькій землі, з огляду на вразливе геополітичне положення цього краю, для керівництва заходами безпеки окремо обрали так званого стражника в особі сяноцького каштеляна Зигмунта Фредра [14, s. 175].

Наступне зібрання руської шляхти відбулося вже у ході посполитого рушення у військовому таборі під Судовою Вишнею 24 серпня 1655 р. Шляхта висловила своє занепокоєння, з огляду на загрозу надмірних зловживань від польського регулярного війська, яке перебувало на квартируванні у Руському воєводстві, тоді як усе місцеве рицарство вирушало на посполите рушення і тому не могло проконтролювати безпеку своїх маєтків. Як виявилось, цієї причини виявилось достатньо, аби учасники посполитого рушення змогли розійтись по домівках. Натомість шляхта постановила вдруге зібратися у таборі під Вишнею 4 вересня, нагадавши про своєчасну мобілізацію ланових жовнірів та про належну підготовку як до посполитого рушення, так і до ланової виправи. Шляхта застерігала, що кожний, хто під будь-яким приводом уникатиме участі у посполитому рушенні, буде сприйнятий як дезертир [14, s. 177].

Виграний час сяноцька шляхта використала задля налагодження безпеки у своїй землі. На заклик каштеляна Зигмунта Фредра, якого сяноччани назвали своїм “вождем”, місцева шляхта 28 серпня 1655 р. прибула на з'їзд у Сянок. Першим ділом шляхтичі призначили на наступний день, 29 серпня огляд війська в урочищі Тукож під Сяноком, де також мали обрати сяноцького ротмістра. Шляхта зверталася з нагадуванням до тих, хто ще не виділив кошти на утримання ланових жовнірів, аби вони у найкоротший час найняли своїх воїнів. З цього випливає, що станом на 28 серпня, тобто через чотири місяці після оголошення ланової виправи, ще не всі змобілізували своїх ланових жовнірів [14, s. 178].

У Сяноцькій землі вдалося сформувати хорогву із близько 115-ти вершників і 17-ти піхотинців (найняли сяноцькі міста) під командуванням сяноцького шляхтича Януша Деденського [17, с. 1505, 1506]. Про це дізнаємося із облятованого реєстру цієї хорогви у одній із сяноцьких судових гродських книг. Своїх вершників спорядили 54 сяноцькі шляхтичі. Найчисельніші почти підготували сяноцький каштелян Зигмунт Фредра (8 вершників) і сяноцький староста Франциск Мнішек (6 вершників). Почти у складі 4–5 вершників спорядили 5 шляхтичів, по три вершники виправили 17 сяноцьких шляхтичів, по два кіннотники змобілізували 9 шляхтичів, лише по одному – 13. Тільки в поодиноких випадках шляхтичі кооперувалися задля того, щоб найняти вершника. До складу хорогви увійшли також 17 піхотинців. Найбільше їх найняли міщани з Кросна – 5 піхотинців. Євреї з Леська спорядили одного вершника та трьох піхотинців, міщани з Динова – одного вершника та двох піхотинців, стільки ж разом спорядили міщани Бабич і Дубецька. Міщани з Сянока і Яцимира спорядили по двоє піхотинців, а жителі Новотанця – лише одного [17, с. 1505, 1506]. Скоріш за все створене формування являло собою панцерну хорогву, а кільканадцять піхотинців слугували для саперних робіт. Якщо порівняти чисельність цього посполитого рушення

з іншими, які оголошувалися у Сяноцькій землі в XVII ст., то слід ствердити, що його результати були цілком посередніми. Найчисельніше шляхта взяла участь у посполитому рушенні 1648 р. – 267 осіб, тоді як під час посполитого рушення 1672 р. присутніх було лише 115 осіб [18, с. 41]. Військові оказання сяноцької шляхти, які проводились у Сяноччині в першій третині XVII ст., налічували від 50 до 270 осіб [19, с. 13]. Посередня чисельність посполитого рушення 1655 р. пояснюється демографічними втратами серед шляхетського стану в ході військових дій 16488 вершників 1655 рр. та небажанням шляхти брати участь у військових діях.

Як виявилось, сяноччани так і не вирушили у військовий похід проти ворога. Через місяць, 27 вересня 1655 р., зібравшись на сеймику у Сяноку, сяноцька шляхта постановила залишитись усім посполитим рушенням безпосередньо у Сяноцькій землі, мотивуючи своє рішення надмірною загрозою розбійницьких нападів із-за угорської границі, які могли значно активізуватися, якщо усе військовослужбове населення Сяноччини вирушить у похід. Як впливає з сеймикової ухвали, дозвіл залишитися у Сяноцькій землі, аби подбати про належну оборону цього краю, шляхта отримала ще у третій вісях, розісланих королем 30 липня 1655 р. Разом з тим, сяноччани зважили за потрібне відправити до короля Яна Казимира свого посла, сяноцького суддю Ієроніма Оріховського, щоб спільно з монархом “обмислити” можливості кращої оборони сяноцької ділянки польсько-угорського пограниччя.

Незважаючи на звільнення від особистої участі у поході, сяноцька шляхта і надалі була зобов’язана змобілізувати певний військовий контингент, який мав вирушити на її заміну до головного військового табору. Перед Сяноцькою землею стояло завдання змобілізувати 75 вершників із досвідчених воїнів, які брали участь у битві під Берестечком. Однак сяноччани заявили, що не спроможні спорядити стільки воїнів і звернулися із проханням до сяноцького каштеляна Зигмунта Фредра, аби той надав для державних потреб своїх власних драгунів числом у 100 воїнів і доправив їх у військовий табір коронного гетьмана під Львів. За таку послугу каштеляна усе військово-службове населення Сяноцької землі зобов’язувалось сплатити йому тисячу злотих [14, с. 182]. Драгуни були найняті терміном на один квартал і згідно із наказом короля мали прибути 1 жовтня у військовий табір коронного гетьмана під Львів. Отже, сяноцьких драгунів оминула поразка польських військ під Городком 29 вересня 1655 р. Імовірно, що разом із посполитим рушенням Перемишльської і Львівської земель, Белзького і Волинського воєводств ці драгуни через кілька днів дісталися до Ярослава, де збиралися розпорощені війська Речі Посполитої [12, с. 276].

Отже, сяноцька шляхта у 1655 р. під час проголошеного посполитого рушення залишилася у Сяноцькій землі, так і не взявши участі у військових діях поза межами Сяноччини. Тобто, сяноччани не воювали у битві під Городком 29 вересня 1655 р., де поляки зазнали поразки від козацького і московського військ. Хорогва сяноцьких ланових жовнірів під командуванням Яна Дзєцьоловського та поручника Тиравського також залишилася у Сяноцькій землі, оскільки так і не встигла вчасно зорганізуватися і остаточно сформувалася лише десь у кінці липня – на початку серпня, коли ворог уже був у країні [1, с. 94, 95]. Тут вона ще перебувала станом на середину жовтня 1655 р. Цікаво, що бійці ланової хорогви самі стали джерелом конфліктних ситуацій у Сяноцькій землі. Місцевий шляхтич Ян Гродзіцький звинуватив офіцерів та близько 20 піхотинців ланової хорогви у збройному нападі на його двір у селі Хлохучковій, коли розграбували його обійстя [17, с. 1681].

Останні місяці 1655 р. стали апогеєм кризи для Речі Посполитої і увійшли в польську історію за назвою “Потоп”. Сяноцька земля, як і більша частина Руського воєводства, опинилася поза зоною військового вторгнення козацько-московської та шведської армій. Це було зумовлено периферійним положенням Сяноччини в тогочасних геополітичних реаліях. Регіон був віддаленим від головних об’єктів претензій Швеції, Московського Царства і Гетьманщини [13, с. 3].

До кінця 1655 р. шведські військові загопи так і не з’явилися на території Сяноцької землі. Натомість тут перебували польські хорогви, які перейшли на бік Карла X і зупинилися на квартирування у Сяноцькій землі. Одночасно у Сяноччину прибули хорогви регулярної армії Речі Посполитої, які зберігали лояльність до польського короля. 7 грудня 1655 р. під Кросном дійшло до

сутички поміж прихильниками Карла X і Яна Казимира, у якій перемогли останні [11, s. 45, 46]. Ця подія стала прологом до початку загального опору проти шведської окупації, до якої згодом включилась і сяноцька шляхта, а також ознаменувала початок нового етапу Польсько-шведської війни.

Загалом реакція сяноччан на військово-політичні події того часу проявилась у зволіканні та затягуванні мобілізації війська, небажанні виступати у похід особисто і брати участь у військових діях поза межами Сяноцької землі. Одна із основних причин такої поведінки полягала у відзначеному істориками значному падінні бойового духу серед польського війська у 1655 р., загальному розчаруванні, деморалізації, втому від затяжної війни із козаками, яка перманентно тривала ще з 1648 р. Ці настрої не могли не відбитися на загальних почуваннях сяноцької шляхти, яка попри свій регіональний патріотизм, усвідомлення себе “українним рицарством” залишалася громадянами Речі Посполитої. Ще однією важливою причиною був той факт, що шляхта не бажала покидати свої домівки, оскільки боялася спалаху антишляхетських виступів, наростання нападів опришків та розбійників з-за Бескиду, маючи у цьому за живий приклад недавні події у недалекій Галицькій землі. Треба теж брати до уваги фінансове становище шляхти станом на 1655 р., яка після кількох років війни вже не посідала достатніх ресурсів, аби здійснювати найм дорогої кінноти, а тому надавала перевагу дешевшій піхоті і врешті була змушена особисто ставати до зброї під час посполитого рушення.

Попри пасивну участь сяноцької шляхти у військових діях поза межами Сяноччини, вона поставила пріоритет в обороні власної землі, адже не проігнорувала жодної можливості найняти ланового жовніра чи змобілізувати посполите рушення, які у 1655 р. застосувала насамперед для забезпечення оборони свого краю. Мобілізовані у Сяноцькій землі війська мали протистояти нападам угорських розбійників, антишляхетським виступам, а у крайньому разі – вторгненню козацько-московського чи шведського війська. Загалом до кінця 1655 року під час оголошеного посполитого рушення було мобілізовано близько 115 вершників із сяноцької шляхти та 17 піхотинців із міст Сяноцької землі, що склали основу територіальної самооборони. Крім того, окрему хоругву було створено в результаті найму ланових жовнірів. Скільки жовнірів вона налічувала, достеменно не відомо, однак враховуючи результати попередньої ланової виправи, проведеної у 1653 р., сяноцька хоругва ланових піхотинців могла нараховувати близько 80–100 осіб. При проведенні найму ланового жовніра був врахований досвід організації попередньої виправи у 1653 р., що дозволило провести мобілізаційну акцію більш ефективно і продуктивно. Крім цього, результат мобілізаційних зусиль сяноччан доповнювався ще 50-ма піхотинцями, наданих сяноцьким старостою для боротьби із розбійництвом. До наведеного переліку слід теж зарахувати 100 драгунів Зигмунта Фредра, які мали замінити сяноцьку шляхту у ході посполитого рушення. Це єдиний контингент, який імовірно у 1655 р. прийняв участь у бойових діях поза межами Сяноцької землі. Як наслідок, у самій Сяноцькій землі до кінця 1655 р. був сформований достатній військовий контингент для оборони цього краю перед ворогом.

1. Wimmer J. *Wojsko polskie w drugiej połowie XVII wieku.* – Warszawa, 1965. – 385 s. 2. Смолій В., Степанков В. *Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.).* – К., 2009. – 447 с. 3. Горобець В. *Між Кам'янцем і Озерною: українська зовнішня політика другої половини 1655 року в контексті геополітичних перегруповань у Центрально-Східній Європі // Україна в Центрально-Східній Європі. Студії з історії XI-XVIII ст.* – К., 2000. – С. 245-271. 4. Яковлєва Т. *Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII ст. Причини і початок Руїни.* – К., 1998. – 447 с. 5. Гурбик А. *Українська армія у війні коаліційних сил проти Речі Посполитої (1656–1657) // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку.* – К., 2000. – Вип. 7. – С. 69-78. 6. Гурбик А. *Традиція українсько-шведських відносин у середині XVII ст. // Україна крізь віки.* – К., 2010. – С. 381–404. 7. Korzon T. *Dzieje wojen i wojskowości w Polsce.* – Kraków, 1912. – Т. II. – 522 s. 8. Kubala L. *Wojna szwedcka w roku 1655 i 1656.* – Lwów, 1913. – 495 s. 9. Przyboś A. *W latach potopu. Walka narodu polskiego z najazdem szwedzkim w latach 1655-1660.* – Warszawa, 1956. – 198 s. 10. Łoziński W. *„Prawem i lewem”.* *Obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII w.* – Lwów, 1913. – Т. I. – 483 s.

11. Borcz A. Działania wojenne na terenie ziemi przemyskiej i sanockiej w latach „Potopu” 1655–1657. – Przemysł, 1999. – 140 s. 12. Kupisz D. Wojska powiatowe samorządów Małopolski i Rusi Czerwonej w latach 1572–1717. – Lublin: Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2008. – 468 s. 13. Gliwa A. Najazd szwedzki na Ruś Czerwoną w 1656 r. Zniszczenia i straty materialne na obszarze ziemi przemyskiej // Rocznik Przemyski. – Przemysł, 2011. – T. XLVII. – Zesz. 1, Historia wojskowości. – S. 3-34. 14. Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum t. zw. Bernardyńskiego we Lwowie, wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału krajowego / Antoni Prochaska. – Lwów, 1911. – T. XXI. – 753 s. 15. Лисейко Я. Підготовка та організація військового походу сяноцьких ланових жовнірів у 1653 р. // Вісник Національного ун-тету “Львівська політехніка”. Серія „Держава та армія”. – Львів, 2013. – № 752. – С. 19-23. 16. Gerlach J. Żołnierz łanowy i dymowy w Polsce feudalnej // Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu. – Toruń, 1955. – T. VI. – Zesz. 1-4. – S. 73-80. 17. Центральний державний історичний архів України, м. Львів, ф. 15 Сяноцький гродський суд, оп. 1, спр. 168. 18. Лисейко Я. Військові формування Сяноцької землі у XVII ст. // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – № 693: „Держава та армія”. – 2011. – С. 40-45. 19. Вінниченко О. Переписи посполитого рушення шляхти Сяноцької землі в 1617–1629 рр. // Вісник Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка. Історична серія. – Вип. 37/2. – Львів, 2002. – С. 13-48.

УДК 94 (477.83/86):329.17

А.Я. Нагірняк

Національний університет “Львівська політехніка”

Інститут гуманітарних і соціальних наук

КИРИЛО ТРИЛІОВСЬКИЙ – ОРГАНІЗАТОР СІЧОВОГО РУХУ У ГАЛИЧИНІ (КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.)

© Нагірняк А.Я., 2014

Висвітлено діяльність відомого галицького громадсько-політичного діяча Кирила Трильовського, який як представник ліворадикального напрямку створив на початку ХХ ст. в легальних умовах Австро-Угорщини січові організації.

Ключові слова: Кирило Трильовський, ліворадикальний напрям, Австро-Угорщина, січові організації.

The article highlights the work of the famous Galician public figure Cyril Tryl'ovs'kyi who being a representative of left radical direction in the early twentieth century in legal terms of the Austro-Hungarian created Sich organizations that were the first proto-type of military forces, and later on their basis Ukrainian national connections in the Austrian armed forces were created.

It was determined that in addition to officially defined tasks – providing fire security, development of physical training of youth – “Sich” directed its activities in the extension of education, organization of social life.

Within Sich movement many financial institutions and cooperatives appeared. They were considered the economic basis of the national government in the future.

The organizational and physical training in the Ukrainian “Sich” contributed to the creation of national military structure within the Austrian Armed Forces before the First World War. During the time of War K. Trylovskyi contributed to the formation of national military units.

This paper traces the process of forming social and political views of Cyril Tryl'ovs'kyi on the background of socio economic and political development of Western lands in the late XIX - early XX century.